ئیسلامی سیاسی و پاوانکردنی دەسەڵات

ئیسلامگەراکان، رەنگەکان بەسەر رەش و سپی، بەهەشت و دۆزەخ، مرۆڤەکان بەسەر دوو گروپی موسلمان و کافر و کۆمەلگەش بەسەر دۆست و دوژمندا دابەشدەکەن

رەزا تەقیزادە

لە فارسییەوە: هانا میری

گۆڤارێکی فکریی، فەلسەفییە، دوو مانگ جارێک دەردەچێت
ساڵی نۆیەم .... ژمارە (٤١) تشرینی دووەمی ٢٠١٣

ئیسلامی سیاسی و پاوانکردنی دەسەڵات

بەرنگاربوونەوەی ئیخوان ئەلموسلمین لە لایەن سوپا و زاڵبوون بەسەریدا هەوڵێکی درەنگ وەختە لە ڕێگای گۆڕینی ئاکامەکان (ڕووبەڕوو بوونەوە لە جۆری سێیەم) دژ بە پاوانخوازی ئیسلامی سیاسی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست. شێوازی ڕووبەڕوو بوونەوەی سوپا لەگەڵ ئیسلامگەرا پاوانخوازەکان، شتێک نەبوو لە نێوان تورکیا و جەزایر، بەڵکو لە نێوان دوو بژاردەی ئێران و جەزایرە. لە پێوەند بەم سێ ڕووداوە مێژووییە، هەڵسوکەوتی ئەمریکا و سێ سەرۆک کۆمارەکەی لە پارتی دیموکرات، وەک یەک و پڕ هەڵە بووە.

ئێران لە ساڵی ١٩٧٩ هاتنەسەرکاری ئیسلامی سیاسی ئەزموون کرد. لەو کاتەوە ئیسلامی سیاسی دەسەڵاتێکی تایبەت بەخۆی ڕێکخست. لە ساڵی ١٩٩٢ سوپای جەزایر ڕێگایەکی جیاوازی گرتەبەر و بە بەرەنگار بوونەوەی سەرکەوتنی ئیسلامیەکان لە هەڵبژاردنەکان بە پشت بەستن بە کۆدەتا، ڕێگری کرد لە بەدەسەڵات گەیشتنی ئیسلامیەکان لەم وڵاتەدا.

ئیسلامی سیاسی بەردەوام بەناوی خوداوە لە هەوڵی پاوانکردنی دەسەڵاتدا بووە. ئیسلامی سیاسی ئەنانەت لە سەردەمی هاوچەرخ (پۆست مۆدێرنە) لە بەرگی نوێدا هەروا سوننەتگەرا، پاوانخواز، شەڕانی (جیهاد)، تۆڵەسێن (لە دوژمن) و دامەزراوە نائیسلامیەکان بووە. ئیسلامی سیاسی باوەڕەکانی خۆی لەسەر بنەمای تەفسیری ئایەتەکانی قورئان، سیرەو سوننەتەکانی (شێوەی ژیان و قەزاوەتەکانی) و ئەو حەدیسانەی لە نزیکەکانیەوە بەجێماون، دارشتوە. لەماوی ١٤٠٠ ساڵدا بیرۆکەیەکی نوێ بەم کۆمەڵە تێڕوانینە زیاد نەکراوە.

لە سەردەمی هاوچەرخ نە «سەید قوتب» (لەناو ئەهلی سوننە) لە بنەما سەرەتاییەکانی ئیسلامی سیاسی دوورکەوتەوە بە «جەماڵ عەبدولناسر» ١٩٦٦، تۆمەتی پلانگێری لە سێدارەیدا.

لە ئیسلامی سیاسیدا و بەلای ڕێبەرانی ئوسولگەرای ئەوان بەهاکان بەسەر خاس و خراو، ڕەنگەکان بەسەر ڕەش و سپی، دونیا و ئاخرەت بەسەر بەهەشت و دۆزەخ، مرۆڤەکان بەسەر دوو گروپی موسوڵمان و کافر، کۆمەڵ بەسەر دوو بەرەی هێڵی جیاکەرەوەی دۆست و دوژمن دابەش بووە.

لە ئیسلامی سیاسیدا ڕێگایەک بۆ سازانی سادقانە و هاوژینی لەگەڵ باوەڕەکانی تر نییە. ئەگەریش ڕواڵەتن

> **لە ئیسلامی سیاسیدا بەهاکان بەسەر بەسەر دونیا و ئاخرەت بەسەر بەهەشت و دۆزەخ، مرۆڤەکان بەسەر موسوڵمان و کافر، کۆمەڵ بەسەر دوو بەرەی هێڵی جیاکەرەوەی دۆست و دوژمن دابەش بوون**

نیەتی سازانیان پێوە دیار بێت، سازان بۆ ئەوان ئاکامی «تەقیە»یە کە دەتوانین مۆدێلە نوێیەکەی لە پێناسە مۆدێرنەکانی «ماکیاڤیلی» دا بەدیبکەین: پاساو کردنی ئامرازێک بۆ گەیشتن بە مەبەستی کۆتایی. سازانی بەئەگەر و یەکجارەکی ئیسلامگەراکان لەگەڵ بۆچوونەکانی تر، هەمیشە بە گوێرەی گەیشتن بە زینی مراد بووە و پەڕینەوە لە پردی دەسەڵات، دواتریش بەدەستهێنانی دەرفەت بۆ حکومەتی پاوانکار لە یەکەمین دەرفەتدا.

بە ناسینی پێویستی ئەو لێهاتووییانەیان، ڕۆژئاواش هەر دەرفەتێک بۆی ڕەخسابێت، لە باکووری ئەفریقیا تا ئاسیا، ئیسلامی سیاسی بەگوێرەی بەرژەوەندیەکانی خۆی ئاراستە کردووە.

ئەزموونی جەزایر

لە ئەزموونی جەزایردا، ئیسلامگەراکان کەڵکیان لە لاوازی دەوڵەتی «بن جەدید»، کەموکووری ئابووری سەرچاوەگرتوو لە دابەزینی بەهای نەوت و داهاتە نەوتیەکان، هەروەها مەیلی کپکراوی کۆمەڵگە بۆ گۆڕانکاری پاش ساڵها حکومەتی «بەرەی ڕزگاریکەری نەتەوەیی» وەرگرت و ڕاپەرینەکانی ١٩٨٨یان وەرێخست. ئەو ئاخێزانە بە پەرەگرتنی کردەوەی توندوتیژخوازانەی ئیسلامیەکان لە سەرەتای دەیەی ٩٠، شەڕی ناوخۆی لێ کەوتەوە.

لەلایەک دەوڵەتی بەرەی ڕزگاریکەر، نەتەوەیی و سوپای جەزایر، لایەکەی تریش هێزە چەکدارە ئیسلامیەکان لە شارەکان دا خۆیان ناو نابوو «بەرەی ئیسلامی نەجات» و لە ناوچە شاخاویەکانیش «بزووتنەوەی چەکداری ئیسلامی». بە پێی لێکۆڵینەوە جۆراوجۆرەکان لەم شەڕانەدا لە نێوان ١٥٠ بۆ ٢٠٠ کەس گیانی خۆیان لەدەستداوە.

لە مانگی دیسەمبەری ١٩٩١ «بەرەی ئیسلامی نەجات» پێکهاتوو لە گروپە ئیسلامیەکان، لە دەورەی سەرەتایی هەڵبژاردنەکان «بەرەی ڕزگاریکەری نەتەوەیی»یان شکستدا. بەبێ سەرنجدان بە ئاکامی دەنگەکان، پاش ماوەیەکی کورت سوپای جەزایر دەوڵەتی «بن جەدید»ی هەڵوەشاندەوە و ئاکامی هەڵبژاردنەکانی پووچەڵ کردەوە.

دەوڵەتی «بیل کلینتۆن» سەرۆک کۆماری ئەو کاتی ئەمریکا لە پارتی دیموکرات، ڕێگای خۆی لە سوپا جیا کردەوە و لەگەڵ ئیسلامگەراکان دا کەوتە وتوێژی سیاسی.

لە ساڵی ١٩٩٤ سوپا و نەتەوەییەکان دژ بە ڕێکخراوە سەرەکیەکانی ئیسلامگەرا چەکدارەکان، شەڕیان دەست پێکرد. لە بەرامبەریشدا ئیسلامیەکان کە تا ئەوکات زیاتر هێزە سەربازیەکان و پۆلیسیان دەکردە ئامانج، لەمەو بەدوا دەستیان دایە ڕەشەکوژی کوێرانە دژ بە خەڵکی ئاسایی و بێ چەک.

سوپای جەزایر بەرەبەرە لە ڕەوتی شەڕی داهێزێنەرانەی دژ بە ئیسلامگەراکان، هەم لە بەرەی شەڕی چەکدار و هەم لە بەرەی بیروڕای گشتی، سەرکەوتنی دەستەبەر کرد. لە پاش ئاگربڕی ١٩٩٧ و دواتر ڕاگەیاندنەوەی بەشی گشتی میلیشیا ئیسلامیەکان لە لایەن «بوتفلیقە» سەرۆک کۆماری جەزایر، هێزە چەکدارە ئیسلامیەکان، بە شێوەی گشتی بەرەو نەمان چوون. سوپا لە جەزایر بە بێ لەبەرچاو گرتنی پێشنیارەکانی ئەمریکا، ڕێگای خۆی گرتە بەر.

لە ساڵی ٢٠٠٣ بەشگەلێکی چکۆلە لە تاقمە چەکدارە ئیسلامگەراکانی جەزایر، لێبوردنی گشتی دەوڵەتیان ڕەتکردەوە و پشتیوانی خۆیان لە ئەلقاعیدە ڕاگەیاند. ئەگەر سوپای جەزایر ١٩٩٢ کۆدەتای نەکردبوایە «بەهاری عەرەبی» لە باکووری ئەفریقیا سرووشتێکی تری دەبوو، وێڕای ئەوەش جوگرافیای سیاسی ناوچەکە شکڵێکی جیاواز لە ئێستای بەخۆوە دەگرت.

ئەزموونی میسر

لە پاش گەیشتنی «بەهاری عەرەبی» بە میسر، سوپا بە ڕێنوێنی

و دەنگی سپی واشنتۆن، سەرەتا ڕەزایەتی بە لادانی دەوڵەتی لەکارکەوتووی «موبارەک» دا و لە قۆناغی دواتر لە بەرگی ڕێبەریکردنی گواستنەوەی دەسەڵات، بوو بە زەمینە خۆشکەری هەڵبژاردنێک، کە براوەی کۆتایی ئیسلامی سیاسی و ئیخوان موسلمین بوو.

ئیخوان لەپاش دەستەبەر کردنی زۆرینەی دەنگەکان لە هەڵبژارنەکانی میسر، گشت هەوڵەکانی خۆی بۆ دەستبەسەرداگرتنی بەتەواوی دەسەڵات لەم وڵاتە خستە گەڕ. گۆڕینی سەرانی سوپا، گۆڕینی دادوەرانی باڵا، گۆڕینی یاسای بنەرەتی بە چەشنێک بکەوێتە بەرژەوەندی درێژماوەی ئیسلامگەراکان... ئەوانە بەشێک بوون لە کردەوە سەرکەشەکانی ئیخوانەکان و محەمەد مۆرسی.

سەنجام پاش ساڵێک بیرکردنەوە ، سوپای میسر ڕێگای خۆی لە سیاسەتە فەرمیەکانی ئەمریکا و پێڕەوی لە شێوازی جێی پەسەندی ڕۆژئاوا جیاکردەوە. بەر لە گۆڕان و نابوود بوونی بەدەستی ئیسلامیەکان، بە لەسەر کار لابردنی دەوڵەتی مۆرسی لە سێی مانگی تەمووز ڕێگایەکی گرتەبەر کە سوپای جەزایر لە مانگی کانونی یەکەمی ١٩٩١ هەڵیبژارد. دەوڵەتی بارەک ئۆباما لە پارتی دیموکرات، لە دژکردەوەیەکی وەک کارتەر و کلینتۆن بەرامبەر بە ئیسلامگەراکانی جەزایر، لەپاش مۆرسی ڕێگای خۆی لە سوپای میسر جیا کردەوە و پێشنیاری سازان لەگەڵ ئیسلامگەراکانی دا.

نمونەگەلێکی زۆر لە جیهان شاهیدی ئەوەن، ئاکامی باوی کۆدەتای سەربازی، بە دەسەڵات گەیشتنی دیکتاتۆرگەلێکی گچکەی لێ دەکەوێتەوە. ئیسلامگەراکان باوەڕیان بە خۆبەدەستەوەدانی سیاسی، ئاینی و کۆمەڵایەتی کۆمەڵگا هەیە و لە کۆتایی دا ئامانجێکیان بێجگە لە شکستی کافران و دوژمنەکانی خۆیان، تەنانەت بە پشتبەستن بە «جیهاد» و بەکردەوە دەرهێنانی «شەریعەت» و «حوکمی خودا» نییە.

ئیسلامی سیاسی کە میانەڕەوترینیان لە لایەن پارتی «عەدالەت و گەشە»ی ئەردۆگان لە تورکیا نوێنەرایەتی دەکرێت، لە بیرکردنەوەی فەلسەفی و روانینیان بۆ جیاوازبیران لەگەڵ ئیخوان الموسلمین و پارتی «ئازادی و عەدالەت»ی مورسی لە میسر و پارتی «ئیسلامی ئەلنەهاد»ی ڕەشید غەنوشی لە تونیس، جیاوازیەکیان نیە.

بە لەبەرچاو گرتنی جیاوازیگەلێکی نەک ئەوتۆ و ترس لە وێنایەکی گەورەتر، سوپای میسر لە جیاتی ملدان بە ئیسلامی ئیسلامی، لە کۆتاییدا ڕێگەی جەزایری گرتەبەر. ئاماری کوشتەی کۆدەتای سوپاکان لە جەزایر ١٥٠ بۆ ٢٠٠ هەزار و لە میسر تا ئێستاچەندەد کەس بووە.

جەمال عەبدولناسر

سەرچاوە:
www.roozonline.com